1902. Vijftigste Jaargang. (Vierde Kwartaal.) No. 54.

DE BAZUIN

Stemmen uit „De Gereformeerde Kerken in Nederland."

(Ten voordeele van de Theologische School te Kampen.)

Joël II : 1a, Blaast de bazuin. Vrijdag 26 December 1902. Hagg. I : 4, Is het voor ulieden wel de tijd, dat gij woont in uwe gewelfde huizen, en zal dit huis woest zijn?

Dit blad verschijnt des Vrijdags. Prijs per 3 maanden, fr. per post *f* 1.50. Voor Oost-Friesland en Amerika *f* 1.75. Voor Z.-Afrika *f* 1.75. Abonnementen buiten het Rijk moeten per kwartaal vooruit worden betaald. Afzonderlijke Nrs. 12½ ct. Advertentiën van 1—10 regels *f* 1; elke regel meer 10 cts. Boekh.-advertentiën 3/2 maal.

UITGEVER: G. PH. ZALSMAN, KAMPEN.

Advertentiën en Bestellingen vrachtvrij te adresseeren aan den UITGEVER G. PH. ZALSMAN te KAMPEN. — Kerkelijke Berichten en Stukken der Medewerkers aan „de REDACTIE van DE BAZUIN te KAMPEN." — Binnenlandsche Ruilbladen, Intezenden Stukken en Werken ter recensie aan den HOOFDREDACTEUR, DR. H. BAVINCK TE KAMPEN. —

Officiëele Kerkelijke Berichten enz.

Wegens den a.s. Nieuwjaarsdag zal het volgend No. op Woensdag verzonden worden.

In te zenden stukken worden daarom zoo vroeg mogelijk verwacht.

Theologische School van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Overeenkomstig de besluiten der jongste Generale Synode, „dat door Deputaten Curatoren en Deputaten Synodi met bekwamen spoed, in plaats van wijlen Professor *Wielenga* een opvolger worde benoemd, die bij name de Kerkgeschiedenis en het Kerkrecht zal hebben te doceeren" en „om datgene te doen wat, in de tegenwoordige omstandigheden tot handhaving van de Theologische School vereischt wordt", heeft het Curatorium dier School, oordeelende dat een tweetal benoemingen noodig was, n.l. van één Hoogleeraar voor de Kerkgeschiedenis en het Kerkrecht, en van één Hoogleeraar in de Dogmatiek, in eene vergadering met de Deputaten Synodi, „om met de Curatoren der Theologische School, in geval van vacature, een Hoogleeraar aan die School te benoemen", den 30 Oct. l.l. tot Hoogleeraar in de Dogmatiek enz. benoemd den WelEerw. Zeergel. Heer *Ds. B. van Schelven*, en tot Hoogleeraar in de Kerkgeschiedenis, enz. *Dr. H. Bouwman.*

Door het bedanken van *Ds. B. van Schelven* was eene tweede vergadering met de Gedeputeerden van de Synode noodig geworden. Deze tweede vergadering, gehouden den 18 Dec. l.l. heeft tot Hoogleeraar in de Dogmatiek en aanverwante vakken benoemd *den Weleerwaarden Zeergeleerden Heer Dr. A. G. Honig, bedienaar des Goddelijken Woords bij de Gereformeerde Kerk te Zeist.*

Het Curatorium geeft hiervan kennis aan de Kerken, om naar op te wekken tot het gebed voor dezen Broeder, dat de Heere hem leide door Zijnen Geest, om eene Hem welbehagelijke beslissing te nemen, en hem — kon het zijn! — tot eene blijmoedige aanneming dezer benoeming bewege.

Tevens kan het Curatorium mededeelen, dat *Dr. H. Bouwman* de benoeming tot Hoogleeraar in de Kerkgeschiedenis en het Kerkrecht en aanverwante vakken heeft aangenomen. In de vergadering van 18 Dec. werd dit door ZEerw. aan de broederen meegedeeld, en met blijdschap werd deze mededeeling vernomen.

Moge 's Heeren zegen op dit besluit rusten, en deze Hoogleeraar straks, met de andere Professoren aan de School werkzaam, ten rijken zegen worden gesteld voor de aan die School studeerende jongelingschap, en alzoo voor de Kerken, aan wier uitbreiding en opbouw deze Studenten later hopen te arbeiden.

Moge bij deze mededeelingen ten slotte nog gevoegd worden de herinnering aan de goede gewoonte van vele Kerken, om den Penningmeester der School, op haren verjaardag, met eene extra-gave te verblijden.

Het Curatorium hoopt, dat vele Kerken ook dit jaar de zoogenaamde 6 December collecte zullen gehouden hebben, al is dan ook geen opwekkend woord daartoe van hetzelve uitgegaan. Mochten er echter kerken zijn, die er dientengevolge niet aan gedacht hebben, of misschien gemeend hebben, dat er aan deze collecte geene behoefte was, laat dan dit woord er haar toe leiden om, al is het ook na 6 December, toch nog eene verjarings-gift voor de School aan den Penningmeester op te zenden.

Zal de School, naar het besluit der laatstgehouden Synode, gehandhaafd worden, en „gedaan worden wat, in de tegenwoordige omstandigheden, tot hare handhaving vereischt wordt," dan is zeker ook deze feestcollecte en voorts een getrouw collecteeren in al onze kerken dringend noodig.

Worde de inwoning en de werking des Heiligen Geestes in onze kerken krachtig geopenbaard, opdat zij 's Heeren wil mogen kennen en betrachten, — dat geve onze God om Jezus' wille.

Namens het Curatorium voornoemd,
L. NEIJENS, *Scriba.*

A'dam, 22 Dec. 1902.

PLAATSELIJKE KERKEN.

ROTTERDAM, (Delftshaven). De Geref. Kerk alhier beleefde zeer aangename en gezegende dagen. Zondag 30 Nov. kwam de Gemeente voor het laatst in haar oud kerkgebouw samen, om aan de hand van Gen. 26 : 22*b* de weldaden Gods met Zijne Kerk alhier te mogen vernemen. Donderdagavond 4 Dec. werd de nieuwe kerk in gebruik genomen. Een zeer talrijke schare was ook nu weer samengekomen, terwijl onze Leeraar Ds. S. Datema, wiens arbeid door de genade Gods zoo rijkelijk gezegend wordt, het Woord bediende naar Matth. 4 : 4*b*. De Gemeente is grootelijks verblijd door die kennelijke blijken van Gods gunst.

Het is den Kerkeraad behoefte, langs dezen weg openlijk dank te betuigen aan den Weled. Heer H. Bonda, achitect te Amsterdam, naar wiens ontwerp de kerk is gebouwd. Uit een oogpunt van kunst en doelmatigheid beide wordt het groote gebouw door iedereen ten zeerste geroemd.

Namens den Kerkeraad,
J. CAESAR, Scriba.

—

WILDERVANK, 15 Dec. 1902. De kerkeraad der Gereformeerde Kerk alhier maakt bekend, dat het volgend drietal Predikanten is geformeerd, alfabetisch: Ds. N. Y. van Goor te Halfweg, Ds. H. Meijering te Katwijk a/d. Rijn en Ds. J. L. Schouten te Hazerswoude.

Namens den Kerkeraad,
J. R. BROUWER, Scriba.

—

HASSELT, 21 Dec. 1902. Hedenmorgen werd onze beroepen Leeraar, de Weleerw. Heer J. A. de Vries, in zijn dienstwerk ingeleid door onzen vroegeren Leeraar den WelEerw. Heer G. J. Breukelaar, thans te Surhuisterveen, naar aanleiding van de woorden Openb. 1 : 16*a*. Des namiddags verbond zich onze nieuwe Leeraar aan de Gemeente, nadat ZEw. ons had bepaald bij de woorden Efez. 1 : 10. Eene groote schare van belangstellenden vulde beide malen ons kerkgebouw. Stelle de Heere zijnen dienaar tot een rijken zegen voor deze Gemeente, is onze bede.

Namens den Kerkeraad,
H. GALENKAMP Kz., Scriba.

Het adres voor onzen Kerkeraad is voortaan: Den Weleerw. Heer J. A. de Vries.

KOCKENGEN, 22 Dec. 1902. Tot ons aller teleurstelling heeft Ds. J. G. Kunst van Schipluiden voor het beroep naar deze Gemeente bedankt.

Namens den Kerkeraad,
A. HOOGENDOORN, Scriba.

—

LEIDEN, 22 Dec. 1902. De Heere regeert. Wat we niet durfden hopen en toch algemeen zoo gaarne begeerden, is geschied. De Weleerw. Heer Ds. G. Wisse van Overtoom heeft het beroep van de Geref. Kerk *B* aangenomen. Krone de Koning der Kerk dit besluit met Zijnen onmisbaren zegen.

Namens den Kerkeraad,
G. v. HERWIJNEN, Scriba.

—

HATTEM, 23 Dec. 1902. Zondag 21 Dec. maakte onze zeer geachte en beminde Leeraar Dr. H. Bouwman in den voormiddagdienst der Gemeente bekend, de benoeming tot Hoogleeraar aan de Theol. School aangenomen te hebben, tegelijkertijd der Gem. voorhoudende het bestuur en de leiding des Heeren in deze, aansporende tot gebed en wenschende haar toe dat de Heere ook te zijner tijd, moge het zijn spoedig, deze zijne Gemeente weer voorzie met den man zijns raads. Geve de Heere, die het al regeert, ons dezen wensch als Kerkeraad en Gemeente in Zijne gunst te aanschouwen. En stelle Hij Zijnen dienstknecht aan de Theol. School der Geref. Kerken tot een rijken zegen, is onze wensch en bede.

Namens den Kerkeraad.
B. VELTKAMP, Scriba.

CLASSEN.

Classis Breukelen.

L. S.!

De Kerken der Classis Breukelen worden opgeroepen ter Classicale vergadering op *Donderdag* 8 *Jan. a.s.*, des voormiddags te 9½ *uur.*

Punten voor 't Agendum worden tot 30 *Dec. a.s.* ingewacht aan 't adres van den eerstondergeteekende.

Namens de roepende Kerk van Vinkeveen,
P. ROOS, *Praeses.*
H. M. FOKKEN, *Scriba.*

Vinkeveen, 16 Dec. 1902.

ONTVANGSTEN.

Art. 19. D. K. O.

Sedert 6 *October* 1902 ten behoeve der Kas der minverm. Stud. in de prov. *Gelderland*, ontvangen:

v. d. Ger. Kerk van:

Renkum	f 10,12	Zuilichem	f 2,10
Tiel	- 9,01⁵	Aalst	- 1,73
Geldermalsen	- 3,75	Poederoijen	- 1,40
Zalt-Bommel	- 4,71	Well	- 2,56
Rossum	- 1,24	Gameren	- 3,44
Hoensa-Driel	- 0,84		

Met dank en aanbeveling.

Namens Dep. voor Art 19 D. K. O.
Putten o/d Veluwe, 19 Dec. 1902. H. KUIK, *Secr.-Penn.*

—

THEOLOGISCHE SCHOOL.

Collecten.

Delft	f 36,92	Ezinge	f 15,12
6 Dec. c. Smilde *A*	- 11,52	Groningen *A*	- 154,68
2e coll. Schoondijke	- 25,20	Haren	- 12,15
Zaamslag *A*	- 13,69	Hoogkerk	- 8,91⁵
„ *A*	- 16,79	Kielwindeweer	- 6,50
„ *B*	- 4,—	Sauwerd	- 5,11
½ coll. Huizen	- 3,25	Thesinge	- 10,12
Oostburg	- 6,41⁵	Zuidbroek	- 7,50
Giesen-Rijswijk	- 2,72	6 Dec. c. Ommen	- 40,41
Aduard	- 9,—	Epe	- 3,08
Bedum *A*	- 29,75⁵	Scheveningen *A*	- 22,75
„ *B*	- 4,—		

Contributiën en Gitten.

Door *Ds. J. Tholen* te *Zaamslag*, Corr. *Cl. Axel*, de contrib. uit:

Axel, Corr. *L. de Regt*, van Ds. C. J. Kapteyn f 2,50, Ds. R. v. d. Kamp f 2,50, H. Harinck f 1, P. Marijs f 2,50, P. Dieleman f 4, K. Haak f 1, J. Wieland f 2,50, A. de Ruijter f 1,50, G. Weynen f 5, Dr. R. P. Offringa f 3, P. J. Kruisse f 1, P. C. v. d. Broeke f 1, Wed. M. Lansen f 1,50, N. N. f 2,50, Janna de Putter f 2,50, Harinck (de kinderen) f 2,50, M. Schieman f 1, D. de Blaai f 1, Wed. M. A. Smies f 1, Johs. Smies f 1,50, F. de Blaai f 1, L. Dey f 1, M. Dieleman f 2,50, P. D. Marijs f 1, P. Dregmans f 5, P. de Putter f 5, Jac. Luteyn f 1,50, L. de Regt f 3 50, M. v. Drongelen f 0,50, D. J. Oggel f 5, Wed. Oggel f 2,50, Wed. A. Dieleman f 1, P. v. Vliet f 1, P. Schuitvlot f 1, L. Jansen v. Rosendaal f 2,50, A. Koster f 1, P. le Feber f 0,50, F. C. Zonnevijlle f 1, Joz. de Feyter f 1, L. van Cadzand f 1, J. Weyns f 2, Jac. Koster f 1, P. Galle f 2, P. v. d. Hooft f 1, F. Buyze f 1, Jac v. d. Wege f 2,50, J. v. Langevelde f 1, Pauline Luteyn f 0,50, P. v. Langevelde f 1, Adriana de Kraker f 1, A. A. Ramondt f 2, Wed. A. Luteyn f 1, P. Buyze f 1, P. de Bruyne f 1,50, Jac. Roose f 1, D. de Feyter f 1, Maria Luteyn f 0,50, S. K. Laansma f 1, H. de Kraker f 1, Adriana v. Dinhoorn f 1, M. Dieleman f 1, Adriaan de Kraker f 1, C. Balkenende f 2,50, A. van Wijck f 1, J. Adriaansen f 1, J. de Putter Lzz. f 1, D. Koster f 1, J. M. Oggel f 2, H. Smies Kzn. f 1,50.

Uit *Zaamslag A*, Corr. *Ds. J. Tholen*, van D. Riemens f 1, J. P. Geelhoedt f 1, J. Balkenende f 1, D. Butler f 1, Ds. J. Tholen f 5, J. Dees f 5, J. R. Scheele f 2,50, S. de Putter f 1, J. de Putter f 2,50, C. de Putter f 1, J. de Feyter f 5.

Uit *Schoondijke*, Corr. *Joh. Risseeuw*, van P. J. v. Bortel f 2,50, I. J v. Bortel f 2,50, Jac. v. Bortel f 2,50, J. Mulder f 1, Jozias Risseeuw f 0,50, A. Leenhout f 0,50, L. Le Grand f 0,50, Joh. Risseeuw f 0,50.

Uit *Dedemsvaart*, „voor den put onzer vaderen, dien velen gaarne zagen gedempt" f 1.

Door *Ds. J. Meulink*, Corr. *Cl. Almkerk*, de bijdrage van de Kerk te Almkerk f 15, te Andel f 8, te Meeuwen f 2, te Sleeuwijk f 5, te Waardhuizen f 3, te Werkendam f 10.

De Penningmeester van de Theologische School,
Zwolle, 20 Dec. 1902. DR. H. FRANSSEN.

—

Zending o. Heid. & Moh.

Door Ds. Gunst 10% van het door de Classis Woerden voor eigen Zending bijeen gebrachte . . f 120.—

N. B. Vermelding in »De Bazuin" geschiedt alleen op verzoek.

Doesborgh, 20 Dec. 1902. B. DE MOEN, *Quaestor.*

—

Scheurkalenders in de Kazerne.

Van J. Edauw, Zwolle . . . . f 1,00

Waar dit de laatste gift is, die we in 1902 vermelden, daar zeggen we hartelijk dank voor alles, wat we in het bijna afgeloopen jaar hebben ontvangen.

Moge des Heeren zegen in ruime mate er op rusten, en het van achteren blijken, dat ook door den arbeid van „Filippus" velen van ons krijgsvolk voor den Heere der Legerscharen zijn gewonnen.

Rijswijk, 20 Dec. 1902. E. KROPVELD.

—

Oranjeman.

In hartelijken dank ontvangen voor armenbedeeling in den Z.-O.-h. van Friesland: Van den Zusterkrans, „Zaait aan alle wateren" te Zutfen 15 borstrokken, 8 wollen mutsen, 17 borstrokken, 2 sportblouses, 1 vest, 13 rokken, 7 schorten, 21 paar kousen en later nog 2 schorten; van de Jonged.-v. „Dorcas" te Lollum 19 hemden, 3 jurkjes, 2 vrouwenbroeken, 2 boezeroenen, 2 rokjes, 1 onderlijfje, 1 paar kousen en 1 paar sokken; door Mej. C. W. W. te Middelburg 1 wollen das, 3 paar mofjes, 1 paar wanten, 1 wollen doek, 3 paar handschoenen en f 1.—; van Mej. A. E. van Berge te 's-Bosch, 4 wollen meisjesdoeken; van Mej. Gideonse te Middelburg een pakket nieuwe en gedragen kleedingstukken; door eenige vriendinnen te Ylst, vervaardigd en verzameld voor de arme hutbewoners, 2 lakens, 2 sloopen, 9 hemden, 2 boezeroenen, 2 onderbroeken, 3 paar sokken, 1 paar kousen en 1 gedragen broek en vest. En voor de zondagsscholen van Dr. H. Franssen te Zwolle, 5 pakketten kerstboekjes; van J. Edouw te Zwolle f 1.—; van B. D. Brouwer te Amsterdam f 1.—; door A. Poldermans van de Geref. zondagsscholen f 15.—; door K. Nauta van T. Tijimstra te Wommels f 1.—.

Al den gevers hartelijk dank, hetzij men ons voor het eerst iets zond, of dat men zulks geregeld alle jaren deed.

Voor de zondagsscholen heeft men ons mild gesteund en voor armenbedeeling komt er nooit te veel. Wie nog iets zenden kan, toone zijn barmhartigheid. Als het gebed de gave vergezelt, mogen we op zegen hopen.

Oranjewoud, *Uw aller dankbare Oranjevriend,*
Heerenveen, J. WOUDA,
22 Dec. 1902. *Correspondent van „Jachin".*

KERSTMIS.

En buiten allen twijfel, de verborgenheid der godzaligheid is groot: God is geopenbaard in het vleesch, is gerechtvaardigd in den Geest, is gezien van de engelen, is gepredikt onder de heidenen, is geloofd in de wereld, is opgenomen in heerlijkheid.

1 TIM. 3 : 16.

God is geopenbaard in het vleesch. Dat mag van het vleesch geworden Woord gezegd; want Hij is het afschijnsel en afdruksel Gods, zoodat kan getuigd: wie Hem gezien heeft, heeft den Vader gezien. Reeds van den beginne aan stond Hij in betrekking tot de wereld; want zij was er door Hem en had haar bestand in Hem. Maar de mensch kende Hem niet; immers had Hij niet zijn naam, maar den naam zijns Vaders op zijne werken geschreven. Ook scheen het dat de mensch Hem nimmer zou aanschouwen; want de mensch was niet waardig het aangezicht van Hem, door wiens tusschenkomst hij gemaakt was, te aanschouwen, naardien hij Hem van het paradijs af den rug had toegekeerd. Maar al ging de mensch met elke eeuw verder van Hem af, met elke eeuw kwam deze hem nader. Niet alleen in droom en gezicht verscheen Hij, maar ook in de gestalte der engelen, ja soms, nader nog, in de gestalte eens menschen, tot Hij ten laatste in het vleesch werd geopenbaard. Het Woord is vleesch geworden, niet slechts onze gelijke, maar ook onze verwant, onderworpen aan onze zwakheden, vatbaar voor onze smarten, gebonden aan onze wetten, in alles den aardschen, niet den hemelschen mensch gelijk. Zoo werd zijne Goddelijke heerlijkheid als met een donkeren sluier overdekt. Ook werd Hij vleesch op een tijdstip, waarop de vleeschwording den schijn op Hem bracht van evenals allen mensch in zonde geboren te zijn, den dood onderworpen. Zoo, in deze, voor den vleeschelijken mensch onherkenbare gestalte heeft zich het Woord, dat bij God en zelf God was, zich aan ons, en God in zich, geopenbaard. Zijne apostelen kunnen zeggen dat zij het Woord des levens gezien, gehoord, getast hebben!

Is gerechtvaardigd in den Geest. Zoo gaat het voort. Christus was in de wereld, en de wereld heeft Hem niet gekend. Hij is gekomen tot het zijne, en de zijnen hebben Hem niet aangenomen. Wie was meer verlicht dan de Jood? Toch is Christus door den Jood tot een vloek gesteld en van de aarde gebannen. Gestorven is Hij aan het hout, waar het uitschot der menschen zijn einde vond. Maar Hij is gerechtvaardigd, ten volle door God in het gelijk gesteld, en openbaar geworden als een, wiens woorden en werken Gods woorden en werken waren. Met scherpe omlijning is zijn Goddelijk Zoonschap voor ons oog in het licht gesteld. Deze rechtvaardiging is geschied in den Geest. Gelijk het vleesch het gebied was, waarbinnen Zijne openbaring plaats greep, zoo de Geest het gebied, waarop zijne rechtvaardiging geschiedde. Bij dien „Geest" hebben wij te denken aan wat tegen het vleesch over staat. Is het woord „vleesch" eene verwijzing naar den Christus, zooals Hij in zwakheid, zonder gedaante of heerlijkheid, voor ons zinnelijk oog te voorschijn treedt, met het woord „Geest" staat het omgekeerd. Het wijst ons op den Christus, die achter het voorhangsel des vleesches verborgen, eene goddelijke heerlijkheid bezit, als Zoon van God Hem van nature eigen. Van hieruit is Hij gerechtvaardigd; zijn verborgen goddelijk wezen toch was een licht gelijk, dat zijne stralen met zulke klaarheid door den sluier des vleesches liet uitstralen, dat elk, die ze zag, en niet moedwillig de oogen sloot, erkennen moest dat Hij de eeniggeborene des Vaders was, vol van genade en waarheid. Gerechtvaardigd is Hij alzoo door zijne, Gods heiligheid en Gods gezag ademende woorden en werken; door den Hem inwonenden Geest Gods; ten laatste door zijne opwekking uit de dooden tot drager eener hemelsche menschelijke natuur. Men eischte van Hem dat Hij zichzelven bewijzen zou de Openbaring Gods te zijn, het vleeschgeworden Woord des Eeuwigen, door den tijd zijner verheerlijking eigenmachtig te vervroegen; Hij heeft het niet gewild. Niet door wat tot de vleeschelijke zinnen spreekt, maar door wat den geestelijken mensch raakt, is Hij gerechtvaardigd; langs een anderen weg wilde Hij niet tot eere komen op aarde, waarom Hij zich na zijn opstanding verborgen hield voor de wereld, en haar van

zijne verheerlijking slechts door het woord der prediking kennis gaf.

Is gezien van de engelen. Was de vleeschgewordene hier op aarde een vreemdeling, slechts gekend door hen, wien de Vader de oogen geopend had, in de hemelsche wereld was het alzoo niet. Daar was Hij geen onbekende; zijn naam was op de lippen der Serafijnen, en hun oog zag Hem na bij zijn afdalen naar ons heen. De engelen zagen Hem niet voorbij, al trad Hij in eene andere gedaante voor hun oog op, uit de koninklijke gestalte in de knechtelijke overgegaan. Zijne vernedering bracht hunne oogen niet op het dwaalspoor; zij zagen Zijne heerlijkheid evengoed van Hem afschijnen, terwijl Hij als een pasgeboren kindeke in de kribbe lag, of als een ten vloek overgegevene aan het kruis hing, als ten tijde dat zij Hem aanschouwden na zijne hemelvaart. Zij zagen Hem hongerig en verlaten in de woestijn, aan Satans verzoekingen overgegeven; blijkt het niet daaruit dat zij Hem dienden? Zij zagen Hem toen zelfs de man niet meer aan Hem te zien was, wijl Hij als een worm was geworden, liggende ter aarde in den hof der olijven; want zij versterkten Hem. Als zijne boden klommen zij van Hem op naar den hemel en daalden zij van den hemel tot Hem af. Men meene toch niet dat hier sprake zou zijn van een zien des verheerlijkten Christus; want deze opvatting strijdt tegen de volgorde van het in onzen tekst gezegde, die zich door eene geregelde opklimming van het meerdere tot het mindere kenmerkt. Eerst bij deze opvatting komt de strekking van onzen tekst tot haar recht; dit toch is hare strekking om ons de heerlijkheid van den Vleeschgewordene te laten aanschouwen. Waarom toch heeft het zoo groote beteekenis, dat wel de wereld, naar het woord van den profeet, het aangezicht van Hem afkeerde, maar Serafijn en Cherubijn vol eerbied en wellust op Hem staarden? Omdat op het gebied van het goddelijke, evengoed als op dat van wetenschap en kunst, regel is, dat de waarde van het groote juist hierin uitkomt, dat de lagere geesten er blind voor zijn, en de hoogere naturen er door in verrukking geraken. Achter de valsche messiassen ziet men eene schare van blinden; op den waren rusten de oogen der engelen.

Is gepredikt onder de Heidenen. Ook dit doet de grootte van Christus krachtig uitkomen. Men lette er op dat hier ter plaatse van de prediking aan de Joden geene sprake is. Deze toch was wegens de belofte des verbonds te verwachten; maar dat Christus aan geheel de wereld gepredikt zou worden was eene verborgenheid, die eerst in de volheid des tijds in volle klaarheid geopenbaard worden zou. Vreemd zou het niet zijn als Hij den Volken uitsluitend gepredikt was als de man, dien God verordend had om alle menschen te oordeelen, Hand. 17 ; 31. Zelfs al had de prediking zich hiertoe beperkt, zou zij gediend hebben, om zijne grootheid te laten uitkomen. Wie toch wordt niet gedwongen om te erkennen, dat de Christus niets minder is dan God in het vleesch geopenbaard, die eene prediking gelooft, waarbij Hij als Rechter des aardbodems aangekondigd wordt, wiens mond over ons eeuwig wel of wee beslist? Maar de prediking onder de heidenen is die van het evangelie. Zij behelst de aankondiging dat aan de wereld niet slechts een Rechter gegeven is, een Koning van alle koningen, een Heer van alle heeren, maar een Zaligmaker. Gepredikt is Hij als het Licht der wereld, dat aan den nacht der dwaling een einde maakt, en den dag der kennis van God, als de Fontein aller barmhartigheid, aanbreken doet. Gepredikt als de Hoogepriester aller volken, wiens offerbloed tot zoenmiddel dient voor elk, die in Hem gelooft, en in zijnen naam op Gods genade hoopt. Gepredikt als de Verlosser der wereld, die haar ontrukt aan de macht, die haar aan God ontrukte, om ze als eene verheerlijkte wereld den Vader over te geven. Zie, wat weleer alleen Israël had, de bediening der verzoening, de weldaad des koninkrijks, dat is thans onder het bereik van alle volken gebracht; de wereld is niet langer zonder Profeet en Priester en Koning; zij ontvangt in Christus alles, ja meer dan Israël bezat. De kracht van zijn bloed, de rijkdom zijner bevoegdheid, de grootte van zijn werk, de kracht van zijn arm, ten laatste de verborgenheid, dat Hij God is, in het vleesch geopenbaard, die slechts tenhalve in het licht getreden zouden zijn, ware Hij slechts aan Israël gegeven, komen nu ten volle te voorschijn. Gepredikt onder de Heidenen; de engelen hooren het, staan verbaasd, en werpen zich aan zijne voeten.

Is geloofd in de wereld. Ook van deze verborgenheid kan gezegd dat zij groot is. Is het wonderlijk dat het evangelie onder de Heidenen is gepredikt, niet minder wonderlijk is het verschijnsel dat het geloof heeft gevonden. Er was niets dat ongelooflijker scheen, zegt Calvijn, zoo zeer waren alle toegangen gesloten. Wie kan de verwachting koesteren dat de wereld in een Gekruiste gelooven zal, als in den eenigen, die de gerechtigheid en het leven der menschen is? als in den Heer, tot wien alles is geschapen, als in den Zoon, die men eeren moet gelijk den Vader? Zullen de menschen dwaasheid gelooven? Immers neen. Nu kon het evangelie hun niet anders dan dwaasheid toeschijnen; is het dan niet boven alle dingen wonderlijk dat het in de wereld geloofd geworden is, geloofd door wijzen en onwetenden, door onberispelijken en zondaren, door vrijen en slaven, door Grieken en Barbaren te zaam? Duizenden, eerstelingen van een oogst van ontelbaren, hebben geloofd, en hun geloof beleden en beleefd in het gezicht van den marteldood: hun geloof bleek eene macht over hen te zijn, die na henzelven overwonnen te hebben, hun kracht gaf om de gansche wereld te overwinnen. Aan wien is dit wonder te danken, anders dan aan den Geest, die van den Vader gezonden is om den Zoon tot eere te brengen op aarde, gelijk Deze onder de menschen Hem verheerlijkt had. 't Was opdat de wereld Hem kennen zou als God in het vleesch geopenbaard, zichzelve veroordeelen, met de engelen zich vereenigen in den lof zijns naams, en zijn naam verbreiden tot aan het uiterste der aarde. Hier worden blinden zienden, lasteraars aanbidders, vijanden discipelen; verwerpelijke Heidenen worden met gelijk licht als de hemelsche engelen begiftigd; de afgoden vallen, de duivelen wijken. Maar de Christus triumfeert; want de Geest, die het woord voorafgaat, om er de harten ontvankelijk te maken, en het volgt, om het onder alle verzoekingen in de harten te bewaren, bereidt Hem de overwinning. Nog een weinig, en de gansche wereld zal in het licht van Christus' naam wandelen; op den korten nacht volgt een avondloozen dag.

Is opgenomen in heerlijkheid. Eene niet minder groote verandering, dan in de wereld heeft plaats gegrepen, is er met Christus zelven geschied; Hij toch is opgenomen in heerlijkheid. De samenvoeging van deze twee woorden „opgenomen" en „heerlijkheid" wijst aan dat wij hier geenszins aan de hemelvaart alleen te denken hebben, maar aan alles, waartoe de hemelvaart overgang was. De gedachte komt alzoo hierop neer, dat de Zoon, uit de vernederde gestalte, waarin Hij om onzentwil ingegaan is, verheven is tot de heerlijkheid, welke Hij bij den Vader had vóór de grondlegging der wereld. Men wane niet dat Hij in den hemel nog op zijne kroning wacht, om eerst bij zijne wederkomst zijne kroon te ontvangen; neen, hooger dan Hij thans verhoogd is kan Hij niet verhoogd worden. Reeds voor vele eeuwen heette Paulus Hem Hoofd boven alle hoofd, en Johannes Overste van de koningen der aarde. Wel zien wij Hem nog niet verheerlijkt; wat achter de wolk geschiedt, die Hem van de oogen zijner elven wegnam, ontdekt zich alleen aan het geloof. De hoogte zijner verheerlijking beantwoordt ten volle aan de diepte zijner vernedering. De volheid der Godheid, die lichaamlijk in Hem woont, openbaart zich thans in den hemel niet gelijk zij zich weleer op aarde openbaarde; zij treedt er te voorschijn in den glans, die van Hem afstraalt, in de plaats, die Hij inneemt, in de macht, die Hij uitoefent, en in de eere, die Hij ontvangt. Hier is de Geest niet noodig om zijne heerlijkheid van onder den sluier des vleesches ons zichtbaar te maken; zij openbaart er zich zelve. De Geest is wel noodig, maar alleen om de gezaligden kracht te geven, om de heerlijkheid van Christus te aanschouwen, zonder als dood aan zijne voeten te vallen. Zijne lichaamlijkheid, weleer een bedekkende sluier, is tot een doorzichtigen sluier geworden; hier vraagt niemand meer om den Vader te zien, wijl het onzienlijke Gods in Hem zichtbaar geworden is. Eens zal heel de wereld Hem zien; want de hemel houdt Hem niet altijd verborgen, maar slechts tot den dag, waarop, gelijk zoo schoon gezegd is, aller oog Hem zal zien, alle zondaars, alle volken, en alle tong Hem hulde bieden zal. De wolk nam Hem weg, de wolk brengt Hem weder.

VAN ANDEL.

AFSCHEIDSWOORD.

Na rijp beraad meen ik, de hoofdredactie van *De Bazuin* met het laatste nummer dezes jaars te moeten neerleggen.

Sommige broeders, ook uit mijn naaste omgeving, waren zoo vriendelijk, om mij hiertoe mondeling of schriftelijk op te wekken. Zij oordeelden, dat het mijn plicht was, om bij mijn vertrek naar Amsterdam de leiding van dit weekblad aan besliste voorstanders van de Eigen Inrichting over te laten.

Tot op zekere hoogte deelde ik in die meening. Op de voorlaatste Curatoren-vergadering, in November dezes jaars, erkende ik daarom volmondig, dat er ook voor mijn gevoel iets vreemds in lag, om *De Bazuin* te blijven redigeeren, terwijl ik als Hoogleeraar werkzaam was aan de Vrije Universiteit. En er werd mijnerzijds aan toegevoegd, dat, indien de Curatoren van de Theol. School van dezelfde gedachte waren en daarom liever een van de Hoogleeraren der School tot hoofdredacteur wenschten te benoemen, zij daarin bij mij niet alleen geen tegenspraak zouden ontmoeten, maar veeleer op volkomen instemming en goedkeuring konden rekenen.

Alleen meende ik te mogen opmerken, dat het niet aanging, om mij vanwege mijne overtuiging in zake de opleiding van het redacteurschap te ontslaan en terstond een ander te benoemen, die in deze quaestie principieel hetzelfde standpunt innam.

Curatoren hebben toen over de redactie van *De Bazuin* breedvoerig gehandeld en kwamen eindelijk tot het besluit, om op de *eerste* vergadering in het *volgende* jaar in deze zaak eene beslissing te nemen. En zij voegden er het vriendelijk verzoek aan toe, dat ik althans *tot dien tijd* de redactie van *De Bazuin* zou blijven waarnemen.

Ieder gevoelt, dat mijn redacteursleven door dit besluit aan eene zijden draad werd opgehangen. De *eerste* vergadering in het *volgende* jaar kan misschien in Juli, maar evengoed reeds in Januari of Februari plaats hebben. Niemand weet er in de onzekere verhoudingen, waarin wij leven, iets van te zeggen. Die vergadering kan aan mijn redacteurschap plotseling een einde maken, want het strekt zich, strikt genomen, alleen tot dien tijd uit. En er behoeft maar eene kleine wijziging in de samenstelling of in de stemming van het college van Curatoren plaats te hebben, om het Damocleszwaard, dat boven mijn hoofd was opgehangen, in al zijn zwaarte op mijn arme redacteursbestaan te doen nedervallen.

Prettig kan men zulk een toestand niet noemen, en nog minder eervol. Toch was ik aanvankelijk geneigd, om ter wille van de goede zaak aan het vriendelijk verzoek van Curatoren te voldoen. Men kon toch nooit weten. De helft van de Curatoren was op diezelfde vergadering van oordeel, dat men niet tot definitieve benoeming aan de Theol. School moest overgaan maar alsnog eene poging moest beproeven, om tot eenheid van opleiding te komen. En ik hoopte zoo innig, dat zulk eene poging slagen mocht.

Maar thans is die hoop vervlogen. De Eigen Inrichting blijft. De broeders, die daarvan een beginsel maken, kunnen dankbaar en tevreden zijn. Zij hebben gekregen, wat zij wenschten; zij hebben meer gekregen, dan zij zelfs op de laatste Synode in het voorstel der minderheid hebben durven begeeren. Twee nieuwe professoren komen straks de Theol. School in haar afzonderlijk bestaan steunen en sterken. Van alle pogingen, om tot eenheid van opleiding te komen, kunnen wij in de eerste jaren gerust afzien. Van het spoedig samenroepen eener Synode is geen sprake meer. Wij blijven gescheiden en verdeeld ons bestaan naast elkander voortzetten.

Wie lust tot strijden heeft, kan zich de handen wrijven van genot. Scherper dan oo t, en erger nog dan op politiek terrein, staan de partijen in onze Kerken, in de Kerken van onzen Heere Jezus Christus tegenover elkaar. Wantrouwen en verbittering beheerschen de gemoederen. De Gereformeerde Kerken in Nederland bieden in het begin dezer twintigste eeuw een schouwspel aan, dat een schande is voor God en menschen; zij werpen hare eere weg; zij spelen met haar toekomst; zij zijn eene aanfluiting voor de wereld; om harentwil wordt de Naam des Heeren gelasterd in kroeg en societeit.

Dat is de dure prijs, waarmede de niet-vereeniging der beide Scholen na de Arnhemsche Synode betaald wordt. En niemand kan berekenen, waarmede die prijs, indien God het niet genadig verhoedt, nog in de toekomst verhoogd zal moeten worden.

Wat mij betreft, ik acht dien prijs veel te hoog en veel te duur. Veel liever zag ik het Concept-Contract van vóór de Synode aangenomen, dan dat ik een toestand zou goedkeuren, die ons kerkelijk leven niet slechts, maar ook de geestelijke belangen van Christus' gemeente op het spel zet.

Andere broederen oordeel ik niet. Wie aan het *beginsel* eener Eigen Inrichting gelooven, kunnen niet anders. Zij moeten het afzonderlijk bestaan der Theol. School verdedigen ten koste van elken prijs. Maar deze overtuiging is de mijne niet. Ik geloof niet aan het *beginsel* eener Eigen Inrichting, omdat het nergens in de Heilige Schrift wordt geleerd, omdat het nooit door onze Gereformeerde vaderen met woord of daad is beleden, omdat het door geen enkele Christelijke Kerk ooit is omhelsd. En omdat ik er niet aan geloof, wensch ik er ook niet voor te strijden en zelfs den schijn van instemming ermede niet op mij te nemen.

Dat is de reden, waarom ik, evenals mijn ambtgenoot Biesterveld, de Theol. School meende te moeten verlaten. Of men het geloove of niet, ik blijf het herhalen, dat ik heenga, niet omdat ik *wil*, maar omdat ik *moet*, omdat de minderheid door hare houding er mij *zedelijk* toe dwingt. Wijl ik op het stuk der Eigen Inrichting onrechtzinnig in haar oogen ben, heeft zij mijn verblijf en mijn arbeid aan de School onmogelijk gemaakt.

Dat is ook de reden, waarom ik thans, nu de Eigen Inrichting bevestigd en de hoop op vereeniging vervlogen is, de redactie van *De Bazuin* neerleg. Met het door de Arnhemsche Synode aangenomen voorstel der vier Hoogleeraren in de hand, ontbreken mij de argumenten, waarmede ik de Eigen Inrichting verdedigen en de bestendiging en aanwakkering van de kerkelijke gedeeldheid rechtvaardigen kan. Als Redacteur zou ik toch één van beide moeten doen: ik zou den gang van zaken lijdelijk moeten aanzien en feitelijk van alle redactie mij moeten onthouden; of ik zou, leiding willende geven, die moeten geven overeenkomstig eene overtuiging, welke met die van de voorstanders der tegenwoordige Eigen Inrichting ieder oogenblik in botsing komt.

Dat is eene positie, die op den duur onhoudbaar is, en die mij daarom tot het besluit heeft gebracht, om de redactie van *De Bazuin* bij dezen neer te leggen. Ook dit scheiden doet mij leed. Want in weerwil van de verdrietelijkheden, die er vooral in den laatsten tijd aan verbonden waren, was de werkzaamheid aan dit weekblad mij langzamerhand lief geworden. Ik hoop daarom ook, dat zich binnen niet al te langen tijd eene andere gelegenheid zal voordoen, om in het openbaar over de vragen van den dag mijne meening te zeggen.

Aan de lezers van *De Bazuin*, die mij met al mijne zwakheden lankmoediglijk gedragen hebben, breng ik bij dezen mijn hartelijken dank. Voorzoover zij, na de verdachtmaking, waaraan ik in de laatste maanden werd blootgesteld, nog aan mijne eerlijkheid en goede trouw, aan mijne liefde tot de Kerken der scheiding en tot de door haar gestichte School, blijven gelooven, roep ik hun niet alleen een hartelijk: *vaartwel*, maar ook een blijmoedig: *tot weerziens* toe.

Post tenebras lux! Na de duisternis van den nacht gaat, in natuur en in genade, het licht der zon hoopvol en moedgevend aan de kimmen op.

BAVINCK.

Ruilbladen, ingezonden stukken en werken ter recensie adresseere men voorloopig aan „de Redactie van *De Bazuin* te Kampen".

CHRISTELIJKE VROOMHEID.

Een van de belangrijkste onderdeelen der Kerkgeschiedenis is de historie der Christelijke vroomheid. Zij is lang en tot schade voor de gezondheid van het geestelijk leven verwaarloosd; maar in verband met de groote uitbreiding, die in den laatsten tijd aan de Kerkgeschiedenis gegeven is, verwierf zij toch allengs meer algemeene belangstelling en neemt zij thans eene breede plaats bij de historische onderzoekingen in.

Aan zulk een onderzoek heeft ook de Heer Dr. Hylkema, Doopsgezind predikant te Zaandam, een geruimen tijd zijne krachten gewijd. Voor ruim twee jaren gaf hij het eerste stuk van een werk in het licht, dat zich de beschrijving van een bepaald type van Christelijke vroomheid ten doel stelde.

Het werk voert den titel: *Reformateurs. Geschiedkundige studiën over de godsdienstige bewegingen uit de nadagen onzer gouden eeuw* en zag te Haarlem bij Tjeenk Willink het licht. Het eerste stuk, 227 bladzijden groot, verscheen in 1900 en is in dit jaar met een lijvig tweede stuk van ruim 500 bladzijden vermeerderd.

De geachte Schrijver had eerst het plan opgevat, om den sluier van geheimzinnigheid op te lichten, die over de bekeering van den bekenden etser en dichter Jan Luyken lag uitgespreid. Maar toen hij zich daarvoor verdiepte in den geest van den tijd en den kring, waarin Luyken leefde, bleek hem weldra, dat hij aan zijn plan geen uitvoering kon geven, zonder vooraf het resultaat zijner nasporingen naar den godsdienstigen geest van dien tijd in een afzonderlijk geschrift te hebben uiteengezet.

Zoo kwam hij er toe, om dit belangrijk werk te schrijven, dat de godsdienstige bewegingen ons wil doen kennen, die in de jaren 1650 tot 1685 hier te lande in en buiten de Gereformeerde Kerken zich hebben voorgedaan.

Het is een bonte rij van mannen en vrouwen, van richtingen en stroomingen, die in dit werk aan onze oogen voorbijtrekken. Dr. Hylkema heeft geen moeite gespaard, om zich de uitgebreide en dikwijls moeilijk te vinden litteratuur over dit onderwerp te raadplegen, om zich in den geest van die verschillende bewegingen te verdiepen, om ze in hare beginselen te verstaan en om ze met belangstelling en waardeering te beschrijven.

Natuurlijk toonen deze bewegingen onder elkander allerlei punten van verschil. Er is verwantschap, maar ook groote verscheidenheid. Men behoeft zich slechts de namen te herinneren van Remonstranten, Doopsgezinden, Collegianten, Rijnsburgers, Kwakers enz., of ook te denken aan mannen en vrouwen als Galenus, Jan Rothe, Zwicker, Breckling, Taube, Gichtel, de Raedt, van Benningen, Labadie, Anna Maria van Schurmann, Antoinette de Rouvignon en zoovele anderen, om terstond te beseffen, dat dezen niet allen onder één hoed te vangen en over één kam te scheeren zijn.

Dr. Hylkema zal daarom bij de samenstelling van zijn werk wel op de critiek gerekend hebben, dat het niet aangaat, om al die bewegingen samen te vatten onder éénen titel en dan nog wel onder de onjuiste benaming van Reformateurs, en dat in allen gevalle zulk eene gemeenschappelijke behandeling de bijzondere eigenaardigheden van iedere richting en van elk persoon niet tot haar recht kan doen komen. Om Labadie, Gichtel enz. goed te leeren kennen en billijk te beoordeelen, is het werk van Dr. Hylkema onvoldoende, en moeten wij tot monographieën de toevlucht nemen.

Maar dat neemt toch niet weg, dat er in het type van Christelijke vroomheid, dat al deze richtingen en personen vertoonen, eenige gemeenschappelijke kenmerken zijn op te merken, en die het best onder den naam van Doopersche vroomheid kunnen worden samengevat.

En deze gemeenschappelijke kenmerken zijn het, welke de geachte Schrijver ons wil doen kennen, en die hij inderdaad met groote onbevangenheid en prijzenswaardige nauwkeurigheid opsomt.

Aan al die godsdienstige bewegingen is eigen eene diepe ontevredenheid met de bestaande toestanden in kerk, staat en maatschappij. De Hervorming heeft hen teleurgesteld. Luther en Calvijn zijn halverwege blijven staan en hunne zonen zijn in schier nog erger dwalingen teruggevallen, dan die door hen in Rome bestreden en verworpen werden.

Zoo komt het, dat alles bedorven is, de kerk en de staat, op welken zij leunt; de predikanten en de opzieners; de bediening des Woords en der sacramenten; de kerkregeering en de tucht; de scholen en de academies; de leer en het leven. Oprechte godsvrucht is er niet meer. Overal ontdekt men niets dan wereldgelijkvormigheid, hoogmoed, ijdelheid, leugen, vleierij. Voor vrome Christenen is het niet mogelijk, in deze bedorven kringen te leven. Zij moeten uit dit Babel uitgaan, aan heel de wereld den rug toekeeren en in stilheid en eenzaamheid hun sterkte zoeken.

En daar in de eenzaamheid, in den engen en door twist en scheuring nog altijd weer enger wordenden kring van geestverwanten, hebben zij zich toe te leggen op het kweeken eener subjectieve vroomheid. Want godsdienst is geen zaak van het hoofd maar van het hart. Bron der religie is niet de Schrift, maar de onderwijzing des Geestes, het inwendige woord, het goddelijke licht, dat ieder mensch verlicht, komende in de wereld. Alleen wie zich daardoor laten leiden, zijn ware kinderen Gods.

De leer is daarom voor een groot deel onverschillig. Eene belijdenis is van onwaarde. Voor eene Kerkregeering en bediening des Woords, voor ambt en sacrament blijft er geen plaats over. Het leven der vroomheid geeft zich eene eigene organisatie in particuliere samenkomst en vrije profetie. Ieder spreekt en leert, gelijk de Geest hem onderwijst; en allen staan in de vrijheid, waarmede Christus hen vrijgemaakt heeft.

Veel meer dan op de leer komt het op het leven aan. In de H. Schrift staat de bergrede het hoogste. Zij is het program voor den Christen. Het leven van Jezus is meer waard dan Zijn sterven; Zijn voorbeeld heeft meer kracht dan Zijne offerande; Zijne navolging is beter dan het roepen van Heere, Heere.

En die navolging bestaat daarin, dat men met de wereld breke, het eigen lichaam tot onderwerping brenge, zich

overal en in alles, in levenswijze, kleeding, gewoonte van de kinderen der duisternis onderscheide, op het oefenen van barmhartigheid zich toelegge en in lijdzaamheid de wederkomst des Heeren verbeide.

Dat is het vroomheidstype, dat in de eeuw der Hervorming door de Anabaptisten en in de daarop volgende eeuw door de vele godsdienstige bewegingen hier en in andere landen vertoond werd. De trekken ervan zijn bekend. Maar zij worden door Dr. Hylkema in zijn werk opnieuw zorgvuldig geteekend, met voorbeelden opgehelderd, uit de rijke historie van het verleden toegelicht. Wie ze kennen wil, raadplege dit werk. Hij zal er voor eigen leven en voor de onderwijzing van anderen rijke winst mede kunnen doen.

En hij neme er een voorbeeld aan. Als Dr. Kuyper in zijne *Encyclopaedie* over de beschrijving der Christelijke vroomheid handelt, dan betreurt hij het, dat dit onderzoek zich tot nog toe veel te uitsluitend met de abnormale verschijnselen bezighield en aan de normale ontwikkeling zoo weinig aandacht wijdde. Slaat men een Theologischen Catalogus van eenige volledigheid op, dan zal men gansche rubrieken vinden, die gewijd zijn aan de studie van het Swedenborgianisme, aan de theosophen van alle gading en aan allerlei mystieke secten. Daarover is de litteratuur zeer uitgebreid. Bijster schraal daarentegen is de litteratuur, die ons ter beschikking staat voor de normale ontwikkeling van het vroomheidstype in de verschillende instituten der Christelijke Kerk, en nog schraler de litteratuur van het historisch verloop, dat het vroomheidstype in de onderscheidene perioden der Christelijke Kerkhistorie nam.

Er is reden voor deze klacht. Op dit terrein is nog zoo goed als alles te doen. Waar is de beschrijving van het Gereformeerde vroomheidstype, gelijk Calvijn in onderscheiding van Rome, van Luther en Zwingli, zich dat voorstelde en in de Kerken van zijn geest te verwezenlijken zocht? Welke werken kunnen wij raadplegen, indien wij de wijzigingen van dit type overeenkomstig volk en land willen kennen in Frankrijk en Nederland, in Schotland en Engeland, in Zwitserland en Amerika? Waar zijn de studiën, die ons op de hoogte stellen van de rijke stichtelijke litteratuur, die alleen in ons Vaderland het licht heeft gezien, en waarmede het vrome volk nog heden ten dage, zij het ook in steeds mindere mate, zich voedt? Welke geschriften kunnen ons inlichten over de godsdienstige en zedelijke toestanden, die nog in de Gereformeerde kringen binnen en buiten onze Kerken voorkomen, zooals bijv. een Thuringsch dorpspredikant (Dr. H. Gebhardt) dat voor zijn land deed in het werk: *Zur bäuerlichen Glaubens- und Sittenlehre*, Gotha, 3e Auflage, 1895.

En toch, al zulke studiën zouden van groot nut kunnen zijn. Met name, zegt Dr. Kuyper terecht, zou de prediking er door gevoed worden. Kan het toch niet de roeping van den prediker zijn, om causerieën te houden, noch om eenvoudig objectief de waarheid te verkondigen, maar is het zijn plicht, zijn hoorder aan zichzelf te ontdekken, en bij zijn persoonlijke vroomheid leiding te geven; hoe zal hij dit doel dan bereiken kunnen, zoo hij dit vrome leven niet anders kent, dan uit eigen ervaring of uit de mededeeling van enkele personen?

En juister blik hierop kan hij immers eerst daardoor ontvangen, dat hij de geschiedenis der vroomheid in den loop der eeuwen vervolge: daardoor te weten kome, met welke elementen hier te rekenen valt; formatie van deformatie, variatie van grondtype leere onderscheiden; en alzoo zich bekwame, om, met dit historisch kompas in handen, koers en richting te geven aan wie met hem dobberen op deze meest fel bewogen wateren.

BAVINCK.

Hooggeachte Redactie!

Ondergeteekenden verzoeken vriendelijk een plaats in uw zeer geëerd blad voor de volgende mededeeling.

Het Comité in zake den Zendingsarbeid van Dr. Isaac Adams in Perzië heeft, in zijn vergadering van 11 Dec. j. l., op grond van een rapport, steunende op een correspondentieel onderzoek in Amerika en een persoonlijk onderzoek door een deputatie in Perzië, het besluit genomen dien arbeid niet langer te steunen en verklaart zich daarom bij dezen ontbonden.

Met dank voor de plaatsing, hoogachtend,

de leden van het voormalig Comité:

P. BIESTERVELD, *Praeses.*
J. L. VAN DEN BOOM, *Quaestor.*
J. H. FERINGA.
B. J. LINDEBOOM.
Js. VAN DEN LINDEN.
R. J. W. RUDOLPH.
B. WIELENGA, *Scriba.*

Buitenlandsche Kerken.

Ds. H. van Hoogen over de opleidingskwestie. — Ds. van Hoogen schrijft in het November-nummer van *„de Gereformeerde Amerikaan"* onder het opschrift „de Theologische School in Nederland" over de opleidingskwestie onder ons. Hij begint met het spreekwoord „wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht", en zegt, dat onze strijd door de Christ Geref. Kerk in Amerika als een spiegel gebruikt moet worden.

Wat de Amerikaansche bladen tot hiertoe over deze zaak geschreven hebben, was meer een beoordeelen van den spiegel dan een ophangen van dit meubelstuk, om ter leering en waarschuwing er zijn eigen beeld in te zien. Gelijk men in Amerika soms moeilijk het lachen bedwingen kan, als men in Nederlandsche bladen eene beoordeeling van Amerikaansche toestanden leest, omdat in die beoordeeling zoo menige scheeve voorstelling gegeven wordt, zoo zal, zegt hij, het ook ons in Nederland gaan, als wij lezen, wat in Amerika over onze toestanden geschreven wordt. De verre afstand is oorzaak, dat wij niet altijd de zaken nauwkeurig waarnemen kunnen.

Wij kunnen Ds. v. H. geruststellen, dat wij er niet om lachen, maar toch wel denken, dat men zich te veel van ééne zijde laat voorlichten en daardoor eenzijdig wordt. Omdat hij van nabij met de beginselen onder ons bekend is, vinden wij bij hem die eenzijdigheid niet, want hij zegt, dat het om onze opleidingskwestie te verstaan niet noodig is alles „van stukje tot beetje" te weten, wat ons in onzen tegenwoordigen toestand bracht. Van die bizonderheden is geen kennis noodig, om zich aan ons te spiegelen, wijl eene globale beschouwing van onze geschiedenis de Christ. Geref. Kerk tot voorzichtigheid roept

Voor die algemeene beschouwing herinnert Ds. van Hoogen aan de vereeniging in 1892, en zegt, dat de grootste oorzaak van deze moeilijkheden in de opleiding ligt in die vereeniging van de Kerken der Afscheiding en der Doleantie, wijl deze een samenbinding was van ongelijke bestanddeelen. Vóór die vereeniging was genoeg bekend, dat er verschil van inzichten en gebruiken was. Toch ging men na veel schipperen en plooien tot de vereeniging over, meenende dat daarmede het gewenschte doel bereikt was, en hopende, dat het verschil door samenwonen en samenwerken geleidelijk verdwijnen zou.

Dit ging echter niet heel voorspoedig. Er moest nog eenheid van opleiding tot den dienst des Woords komen. Sommigen spraken van den beginne al van de noodzakelijkheid der vereeniging van de Vrije Universiteit en de Theol. School. Anderen werden van lieverlede hiervoor gewonnen. Deze zaak werd in de bladen besproken, verschillende inzichten werden verdedigd en bestreden, en op de kerkelijke vergaderingen werd de zaak der opleiding het hoofdartikel, waarom de partijen zich groepeerden. Een grondslag ter vereeniging van beide inrichtingen, die allen voldeed, kon men niet vinden.

Nu eene kerkelijke schikking niet gevonden kon worden, begonnen Universiteit en Theol. School elkander te berooven. De Kerk ziet dit met leede oogen aan, maar kan er niets aan doen. De kemphanen kunnen lang tegenover elkander staan, maar als hun dit begint te vervelen, plukken zij elkander de veeren uit.

Ds. van Hoogen houde ons hier de opmerking ten goede, dat zijne voorstelling op dit punt niet juist is. De Theol. School heeft in geen enkel opzicht de Vrije Universiteit beroofd; dit kwaad deed alleen de Vrije Universiteit.

De toestand in Nederland wordt eene waarschuwing voor de Christ. Gereformeerden in Amerika genoemd, omdat zij daarin zien kunnen welke gevaren er aan verbonden zijn, als men het ongelijksoortige tracht te vereenigen. Er is geen land, waarvoor deze spiegel in Nederland zooveel diensten kan doen als Amerika. Daar zijn verschillende groepen van Gereformeerde Kerken, onderscheidene vertakkingen van de Presbyteriaansche, Hollandsch en Engelsch sprekende Gereformeerden en Christelijke Gereformeerden.

Er is een besef, dat deze Kerken in eene nauwere eenheid met elkander behooren te komen. Daardoor zou het aanzien der Gereformeerde Kerken verbeterd, haar invloed vermeerderd en hare krachtsontwikkeling naar binnen en naar buiten versterkt worden. Daarom zijn er reeds pogingen tot vereeniging, tot nauwere aaneensluiting of samenwerking beproefd, maar niet gelukt. Misschien eene gelukkige mislukking. De raad wordt gegeven, om, als men nog eens weer eene vereeniging of aaneensluiting beproeven wil, eerst het ongelijksoortige te verwijderen. Komt men tot eene vereeniging, waarbij die verschillen blijven bestaan, dan zullen daaruit onvermijdelijk één van deze beide kwaden voortvloeien: men zal elkander stooten en verdringen en daardoor weer scheuring voorbereiden, of men zal rekkelijk worden en om des vredes wil de beginselen laten varen.

Dan wordt er op gewezen, dat de Christ. Geref. Kerk zoo gelukkig is eene kerkelijke Theologische School te bezitten, iets waarop de broeders in Nederland zoo grooten prijs stellen, en de moeilijkheid is, om deze kerkelijke school met eene niet-kerkelijke te vereenigen.

In dit opzicht is ook voor de Christ. Geref. Kerk het gevaar, waaraan zij blootstaat, niet denkbeeldig. Er zijn toch altijd jonge menschen, die hun dorst naar wetenschap gaarne aan vreemde bronnen lesschen. Als zij nu maar geen troebele wateren drinken, is dit hun niet kwalijk te nemen. Ter wille van hen mag de Kerk niet prijsgeven, wat haar is toevertrouwd. Willen zulke jonge mannen later in de Kerk het evangelie verkondigen, dan moet van hen geëischt worden, dat zij zoolang de lessen aan de eigene inrichting volgen, totdat zij het examen voor de toelating tot de bediening hebben afgelegd.

Tot zoover Ds. van Hoogen. Men moge het minder aangenaam vinden, dat hij onze geschiedenis voor zijne Kerk ter waarschuwing herinnert, men zal toch niet kunnen zeggen, dat hij ons verkeerd beoordeelt. Hij is tot oordeelen bevoegd, omdat hij de geschiedenis der vereeniging in 1892 heeft medegemaakt; daarom verstaat hij onzen strijd over de opleiding, en uit dit zijn schrijven zien wij, aan welke zijde hij staat en zou gaan staan, als hij in Nederland terugkeerde, n. l. aan de zijde van hen, die een eigene inrichting der Kerken behouden willen, en niet door allerlei middelen de Theol. School in de Vrije Universiteit willen oplossen.

SCHOLTEN.

Ingezonden.

Hooggel. Redacteur!

Met groote verontwaardiging las ik in *De Bazuin* van 5 dezer een stuk van H. J. W. te Raa, van Winterswijk.

Gaarne had ik tegen het schrijven van dezen broeder geprotesteerd, maar wilde dit liever aan bekwamer hand overlaten. Nu ik hier echter niets van vernam dan alleen door Ds. van Schelven in de *Geldersche Kerkbode*, en deze niet in andere Provinciën zoo algemeen gelezen wordt, wil ik gaarne eenige opmerkingen daaraan toevoegen, zonder te herhalen wat Ds. van Schelven schreef.

Het stuk van Br. te Raa is vol scheldwoorden. Telkens komt het woord Doleantie voor. Hij moest toch weten, dat de Doleantie der 17de eeuw is opgehouden in 1618, en die van de 19de eeuw sinds lang tot het verleden behoort. Dan spreekt hij van schelmstukken. Schelmen behooren meen ik achter slot en grendel. Verder ziet hij bij velen der kinderen van Ezau uitblinken den geest van de kinderen Edoms. Wat al woorden!

Aan het slot van zijn stuk zegt Br. te Raa: „Naar mijn inzien kan alleen de Geest des Heeren in de dorre doodsbeenderen, als weleer, weer leven en toenadering tot elkander wekken en zal alleen een terugkeer tot Zijn Woord ons van deze krankheid genezen."

Lieve broeder, is dat uwe begeerte? we mogen het niet betwijfelen! Maar, eilieve! denkt gij dan bij zulke venijngevingen (zie Gal. 3 : 20), aldaar met andere als werken des vleesches gebrandmerkt, niet aan de woorden van denzelfden Apostel: „De Geest des Heeren, heeft die ook lust tot nijdigheid?" en, „Bluscht den Geest niet uit," en wederom: „Bedroeft den Heiligen Geest Gods niet." Gaat niet aan dit laatste vooraf: „Geene vuile rede ga uit uwen mond", en volgt er niet op: „Alle bitterheid, en toornigheid, en gramschap, en geroep en lastering zij van u geweerd, met alle boosheid? En is niet het Woord des Heeren verbindend Zach. 8 : 16, 17: „Spreekt de waarheid een iegelijk met zijnen naaste; oordeelt de waarheid en een oordeel des *vredes* in uwe poorten; en denk niet de een des anderen kwaad in ulieder hart . . . want alle deze zijn dingen die ik haat, spreekt de Heere?"

Weet deze broeder niet dat, als men zóó tegen de uitspraken van des Heeren Woord ingaat, men den Geest des Heeren tegenstaat.

Moge de bede, waarmede Br. de Geus zijn „En het was winter" eindigt, spoedig in vervulling treden:

„O Geest des Heeren, bezoek alzoo uwe Kerk. Ruk spoedig aan, verdubbel uwe schreën."

Veel is den laatsten tijd gesproken over de „rechten der Kerken" Hoe schaarsch over het „recht van den Koning der Kerk," alsof deze niet biddend had gesproken: „Opdat zij allen één zijn gelijkerwijs Gij Vader! in mij en ik in U, dat zij ook in ons één zijn; *opdat* de wereld bekenne, dat Gij mij gezonden hebt.

Ik eindig met woorden van een Dichter van de 19de eeuw; zij het Br. te Raa even goed als van eenen van vroeger eeuwen.

Trooster! Zalver, Gij zult komen,
Op 't gebed door u verwekt!
Van uw regens, van Uw stroomen
Wordt eens de aarde gansch bedekt!
Liefde en ijver zullen blaken,
Waar reeds alles scheen verkwijnd,
Als de Pinksterzon verschijnt!
Noordewind! ai wil ontwaken!
Zuidewind, doorwaai den Hof,
Heil'ge Geest, U zij de lof.

Dank voor de verleende plaatsruimte.

h.t.

T. VAN DEN BRINK, *Oud. Renkum*, 15 December 1902.

Hooggeachte Hooggel. heer Redacteur!

Mag ik, als lid der Geref. Kerk, in *De Bazuin* een plaatsje voor onderstaande regelen? Bij voorbaat mijn oprechten dank!

De Heraut van 7 Dec. 1902 zegt, onder opschrift „Beginsel:" „In de historie der Christelijke Kerk ziet men dan ook steeds zekere aarzeling, hoe de opleiding tot het ambt geschieden moet." Dus, vraag ik, zou Paulus soms óók „met zekere aarzeling" Rom. 3 : 2 (met 2 Tim. 2 : 2) geschreven hebben? Dat wij hier met een onfeilbare meening en leiding des H. Geestes te doen hebben, ontkent niemand! Niet één!

Waarom mag dan de Kerk des Heeren den regel *der eerste tijden* niet tot regel stellen, *blijvend* voor de Kerk?

Want *De Heraut* zegt zelf: „In de dagen „der apostelen, toen de Hoogescholen te „Jeruzalem, Efeze en Athene onbruikbaar „waren, zorgde de Kerk zelve voor de „opleiding harer dienaren."

En waar *De Heraut* verder zegt: „Nooit „mag de voorstelling gegeven worden, alsof „de Kerk niet het recht zou hebben Scholen „op te richten of in stand te houden voor „de opleiding harer dienaren," daar vraag ik, geachte Red. v/d *Heraut!* wil dan eens openlijk terugnemen, wat u schreef 13 April '01, waar aldus staat: „De vraag is en „blijft, of de Kerken van Godswege het recht „hebben Hoogleeraren aan te stellen," enz. *De Heraut* neme dit eens beslist terug!

Doch nog sterker sprekend is, wat *De Heraut* zegt: „Aan de broederen, die, zooals „Prof. Lindeboom, hierin een beginsel zien, „wenschen wij de volle vrijheid te laten „voor dit beginsel te ijveren. Zoodra ze op „afdoende gronden uit Gods Woord zullen „hebben aangetoond, dat de *kerkelijke* opleiding door God geëischt wordt, zullen wij „ons voor de uitspraak van Gods Woord „buigen, en zal dit nieuwe dogma in „onze belijdenis moeten opgenomen worden. . . . . Maar zoolang dit niet geschied „is, mag tot accoord van kerkelijke gemeenschap niet een beginsel worden gesteld, dat, „naar de overtuiging der meeste Gereformeerde Kerken, geen beginsel is?"

Nu vraag ik, geachte Red.! als dit nu niet gelijk staat met *contract-breuk*, wat is het dan? De Kerken hebben dus wel *een recht*, maar dat *geen beginsel* is, of: op *geen beginsel rust!*

2e. Wat nu te denken van het woord van trouw, op het „beding in 1892" gegeven?

3e. Zoo de Geref. Kerken (van '86) zóó zich *van te voren* hadden uitgelaten, geen vereeniging zou gevolgd zijn!

4e. En zoo dit werkelijk *de meening dier Kerken* is (van '86), dan hebben zij, formeel en practisch, het „beding" officieel *te herroepen!!* En de Kerken (van '34) zullen het „beginsel" wel handhaven!

Daar nu *De Heraut* wil, dat a.s. Synodes deze beginselkwestie zullen uitmaken, zoo zij ons deze opmerkingen geoorloofd:

1e. dat *het concept-contract* niet wordt aangegaan met andere Kerken, maar met een neutrale, *niet* kerkelijke vereeniging voor H. O.! Dus heeft *deze eerst*, zwart op wit, eens duidelijk te zeggen, hoe zij de oplossing of *het beginsel* principieel verklaart en verstaat!

2e. Waar de Chr. Ger. Kerk de „eigen opleiding als beginsel *naar de Woorden Gods*" heeft uitgesproken, *en dit aldus in* '92 is *aanvaard*, behoorde daar nooit aan getornd!

3e Als *De Heraut* soms *letterlijk* „met een uitgedrukt woord" wil lezen (waar zij van de br. Lindeboom e. a. bewijs uit Gods Woord vraagt:) „Gij Kerken moet zelve opleiden", dan eischen wij van *De Heraut*, dat zij den kinderdoop en hare (bij den doop) *onderstelde* wedergeboorte óók alzoo bewijze, of, zoo niet, dan hebben de Geref. Kerken dit dogma ook beslist uit haar midden te bannen!! of: *De Heraut* bewijze, uit Gods Woord: de noodzakelijkheid eener Universiteit!

Naar het schijnt, mag *wel* de Ver. voor H. O., *niet de Kerk* bij deductie hare dogmata vaststellen.

En eindelijk: waar gezegd wordt: „de Kerken zitten in een „impasse, in een slop" — m. i. is de eenige uitweg deze: dat de Kerken (plaatselijk) beginnen met het verband met de Vr. Univ. te verbreken (niet het kerkverband!) krachtens recht van autonomie! Dit zij den br. kerkeraden ter overweging gegeven; en dat óók onze *Classic. Verg.* mochten besluiten: van de Ver. v. H. O., vóórdat één stap verder gedaan wordt, te eischen de verklaring, hoe zij de beginselen (principieel) verklaart en verstaat.

U, Hooggel. Red.! nogmaals dankend voor de plaatsing, teeken ik mij met de meeste hoogachting,

Uw dw. br. en dn.,
J. W. VAN DEN BOS.

Voorburg, 17-12-'02.

Boekaankondigingen.

Levenservaring door A. T. Met een woord uit het hart door E. Snellen, Emer. Pred. Arnhem, H. B. Breyer en Zoon, 1902.

Ds. Snellen, vroeger modern predikant, heeft naar zijn eigen getuigenis aan het einde van zijn leven in Christus den Zaligmaker zijner ziel, de verzoening zijner zonden, de oplossing van alle tegenstrijdigheden gevonden. Zoo sprak hij reeds in vorige geschriften, zoo spreekt hij thans weer in de voorrede, die hij aan dit werkje laat voorafgaan. Ds. Snellen is, behoudens eene enkele opmerking, met de „Levens*ervaring*" van A. T. hoog ingenomen. En inderdaad heeft de Schrijfster ons daarin eene vrucht van haar opmerken en nadenken aangeboden, die de kennisneming waard is. Geheel met haar instemmen kunnen wij niet. Het standpunt van een Christendom boven geloofsverdeeldheid, dat zij inneemt; het oordeel over dogmata en belijdenissen, over Schrift en Kerk, over Katholicisme en Calvinisme (bl. 165) kunnen wij niet deelen. Maar gaarne onderschrijven wij, wat zij over de onmogelijkheid eener neutraliteit, over de macht der Christelijke beginselen, over 's menschen behoefte aan verlossing, over de ongenoegzaamheid van pantheïsme en en deïsme, over de dwaasheid van socialisme en feminisme, over de zonde en den persoon van Christus in het midden brengt. Aan wie met oordeel des onderscheids lezen kan, bevelen wij deze *Levenservaring* gaarne aan. Zij geeft gedachten en wekt gedachten op.

—

Verzekerdheid. Veertien leerredenen over Romeinen VIII door P. A. E. Sillevis Smitt. Amsterdam, Boekhandel voorheen Höveker en Wormser.

Deze leerredenen van Ds. Sillevis Smitt zijn eene welgemeende, hartelijke aanbeveling waard. Het schoone achtste hoofdstuk uit Paulus' brief aan de Romeinen wordt hierin op eenvoudige en toch degelijke wijze verklaard en aan de onderwijzing, vertroosting en geloofsversterking, maar ook aan de ontdekking en verootmoediging, aan de zelfbeproeving en het zelfonderzoek der gelooviven dienstbaar gemaakt. Voor het lezen in vacante gemeenten zijn zij uitnemend geschikt. Vanwege de duidelijke ontwikkeling en de geregelde behandeling der waarheid zijn ze gemakkelijk te volgen. Het is te hopen, dat er een ruim gebruik van gemaakt worde. Om den geachten Schrijver blijk van onze belangstelling in zijn arbeid te geven, veroorloven wij ons naar aanleiding van zijne leerrede over de keten des heils de opmerking, dat, ook al wordt die keten des heils in het besluit verlegd, de schakels van die keten toch in diezelfde orde op elkander blijven volgen, als Paulus ze hier aangeeft. Echter mag het onze aandacht niet ontgaan, dat Paulus in Rom. 8 : 30 zich niet van het perfectum maar van den aoristus bedient. Voorkennis en voorverordineering vallen dan, blijkens de prepositie, waarmede zij samengesteld zijn, in de eeuwigheid; maar roeping, rechtvaardiging en verheerlijking hebben als historische daden plaats in den tijd.

—

Gids bij het godsdienstonderwijs voor huisgezin en catechisatie door A. van Veelo, v. d. m. te Rotterdam. Rotterdam, J. H. Dunk.

Deze *Gids* heeft recht op een hartelijken welkomstgroet. Want hij bedoelt werkelijk een gids te zijn bij het catechetisch onderwijs. En daaraan bestaat behoefte; zooals het Christelijke onderwijs naar een vastleerplan behoort ingericht te wezen, zoo moet er ook methode en leiding komen in het godsdienstonderwijs. Ds. van Veelo heeft gevoeld, dat hier nog eene leemte bestond. En hij heeft getracht, die aan te vullen. Hij stelt zich bij het catechetisch onderwijs vijf klassen voor en wil dan in de eerste klasse laten geven: het Kort begrip en allerlei bijzonderheden uit en over den Bijbel; in de tweede klasse: bepaalde Catechismusvragen en register en inhoud der Bijbelboeken; in de derde klasse: gedeelten uit de Geloofsbelijdenis en kort overzicht van Kerk- en Zendingsgeschiedenis; in de vierde klasse: gedeelten uit de Dordtsche Leerregels en uitbreiding van het Kort begrip; en in de vijfde klasse: algemeene herhaling. Of de Schrijver in deze regeling altijd de juiste verdeeling en maat getroffen heeft, zou ik niet durven beweren. Ervaren catecheten zouden allicht hier en daar eene opmerking hebben te maken, bijv. over het al te zeer ontbreken van de Bijbelsche geschiedenis, over de te zware taak van den inhoud der Bijbelboeken in de tweede klasse, enz. Maar de bedoeling van Ds. van Veelo verdient allen lof. Er moet meer orde, regel en gang komen in het catechetisch onderwijs. De Rotterdamsche predikant leverde daarvoor eene goede bijdrage.

—

Jongelingsvereeniging, Kerk, Huisgezin door Jb. van Oversteeg. Uitgave van de Vereeniging „De Gereformeerde Jongelingsbond".

De Heer van Oversteeg beschouwt in deze lezing de Geref. Jongelingsvereenigingen als vrije corporaties, die, wijl een groot deel harer werkzaamheden bestaat in de bespreking van Gods Woord en de belijdenisschriften, kerkelijk toezicht wenschelijk moeten achten, en bescheiden in haar taak en streven moeten zijn. Het is een bezadigd en verstandig woord, dat overweging en behartiging verdient.

—

De hedendaagsche Sociale beweging in hare beteekenis voor de komst van het Koninkrijk Gods, door G. Wisse, Geref. pred. te Overtoom. Kampen, J. H. Bos, 1902.

Ds. Wisse toont ook weer in deze rede, dat hij een warm hart heeft voor de belangen en rechten van onze Christelijke arbeiders. Maar hij waarschuwt hen toch ernstig tegen het Socialisme, dat uit de revolutie is voortgekomen en vijandig tegen God en Zijn rijk overstaat. De lezing was oorspronkelijk eene feestrede ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de afdeeling van Patrimonium in Amsterdam, maar werd op verzoek in het licht gegeven, en kan nu in breeder kring eene gezonde opvatting bevorderen van wat op sociaal gebied heden ten dage voorvalt.

—

Blank en Bruin door Hilbrandt Boschma. (Met illustraties van A. Rünceel.) Rotterdam, D. A. Daamen.

Dit verhaal voor jongens heeft veel aantrekkelijks. Het is eene natuurlijke, eenvoudige geschiedenis, deelt ongemerkt veel wetenswaardigs mede, draagt een godsdienstig karakter en is vrij van alwat opgeschroefd en overdreven is. Het jonge volkje zal het zeker met genot lezen en ook groote menschen zullen er nog wel eenige leering uit kunnen trekken.

—

Monita Secreta of de geheime voorschriften der Jezuïeten. Rotterdam, C. Geteyns, 1902.

Het voorbericht leert ons, dat er in het laatst van 1901 te Stuttgart een merkwaardig boekje verscheen van den Heer J. Hochstetter, waarin de geheime voorschriften der Jezuïeten voor het eerst volledig met eene Duitsche vertaling in het licht werden gegeven. Deze vertaling is thans ook in het Nederlandsch overgezet. Ieder kan zich daardoor op de hoogte stellen van deze geheime voorschriften der Jezuïeten, die het eerst in 1612 te Krakau publiek zijn gemaakt, maar natuurlijk oorspronkelijk alleen bestemd waren voor degenen, aan wie de leiding der ordeleden was opgedragen. En niemand zal zeker het boekje uit de hand leggen, zonder de overtuiging te hebben opgedaan of daarin versterkt te zijn geworden, dat niet alleen op godsdienstig maar ook op zedelijk gebied eene diepe klove ons van Rome scheidt.

—

Het Evangelie naar de beschrijving van Lukas aan de Gemeente toegelicht door J. van Andel, predikant te Gorinchem. Leiden, D. Donner, 1902.

Ds. van Andel behoort tot die Schriftgeleerden, van welke Jezus zeide, dat zij onderwezen zijn in het Koninkrijk der hemelen en gelijk zijn aan een heer des huizes, die uit zijnen schat oude en nieuwe dingen voortbrengt. Ook in deze toelichting van het Evangelie van Lukas voor de Gemeente komt deze voortreffelijke gave van den Schrijver weer uit. Hij beschikt over een geestelijken voorraad van gedachten, die deels bekend, deels onbekend zijn, maar altijd het stempel zijner persoonlijkheid dragen en daarom boeien door hun frischheid en oorspronkelijkheid. Ds. van Andel geeft ook niet eene loutere verklaring van de woorden, maar hij dringt in de gedachte door, legt den zin uit, en maakt dien duidelijk voor alle, ook de eenvoudigste leden der Gemeente. Men leze bijv., om slechts iets te noemen, wat de geachte Schrijver zegt over den doop van Jezus in onderscheiding van dien van Johannes, over de verzoeking, over het verdragen van onrecht, over de strekking der bergrede en zooveel meer. Wij hopen daarom, dat deze toelichting van het Evangelie van Lukas door velen geraadpleegd zal worden.

—

J. G. Verhoeff. Psalm 146. Nijkerk, G. F. Callenbach.

Ds. Verhoeff gaat in dit werk vers voor

vers van Ps. 146 na en geeft daarbij telkens eene toepasselijke uitbreiding. Deze uitbreiding bewijst, hoe de geachte Schrijver, schoon reeds hoog op jaren gekomen, toch nog meeleeft met zijn tijd en alle verschijnselen met een belangstellend oog gadeslaat. En al die verschijnselen beziet hij in het licht van Gods Woord. Bepaaldelijk ontleent hij aan de verzen van Ps. 146 allerlei troost en vermaning, stichting en onderwijzing voor de verschillende toestanden des levens. Moge zijn arbeid voor velen ten rijken zegen zijn!

—

Voor de Poorten des Doods, door Edv. Egeberg. Uit het Deensch. Nijkerk, G. F. Callenbach.

Dit boek is een proeve van echt-Noorsche realistische litteratuur. Er wordt de zielstoestand in beschreven van een man, die in de kracht van zijne jaren door eene levensgevaarlijke kwaal wordt aangetast en langzaam maar zeker den dood voelt naderen. Men wordt getuige van de worstelingen van dien man, om zich met de gedachte aan den dood te verzoenen en alles te verlaten, wat hem op aarde lief is. De onnatuurlijkheid, de schrikkelijkheid van den dood wordt ons levendig voor oogen gesteld. Het is realisme, waarmede wij in dit boek te doen hebben. Maar het is toch niet het echte realisme, dat de H. Schrift ons doet kennen, als zij den dood eene bezoldiging der zonde noemt. En daarom gaat ook de verzoening met den dood aan het einde in dit boek vrij oppervlakkig toe. Het is ten slotte niet veel meer dan eene verandering van stemming. Is op godsdienstig gebied, zoo wordt bl. 129 gevraagd, stemming niet bijna alles?

—

Dr. A. J. Th. Jonker. Voor donkere dagen. Tweede druk. Nijkerk, G. F. Callenbach.

Wie dit werkje van den bekenden Schrijver leest, zal begrijpen, dat er spoedig een tweede druk van noodig was. Want voor allen, die in kommer of smart, in krankheid of rouw verkeeren, bevat dit boekske rijke en heerlijke vertroostingen uit Gods Woord. Bovendien is het geschreven in schoone heldere taal, is het rijk aan treffende gedachten en verrassende wendingen; en getuigt het overal van de kostelijke gave, om in het kleine het groote te zien, en in elk lotgeval de leiding des Heeren op te merken.

—

In het zweet uws aanschijns. Eene Lezing over den Arbeid door A. L. van Hulzen. Amsterdam, Chr. de Does.

Deze lezing is der lezing waard. Zij handelt over den arbeid in het algemeen, over zijn oorsprong in de schepping, over zijne wijziging van karakter door de zonde, over zijne beteekenis en waarde voor het leven. Het zijn beginselen, die de Schrijver behandelt, maar hij doet het in gezonden zin en op duidelijke wijze. Zonder in details af te dalen, laat hij het licht der Christelijke belijdenis toch schijnen over de practijk van den arbeid en geeft vele nuttige wenken en lessen.

ADVERTENTIËN.

Wij werden verblijd door de geboorte van een **meisje**.

E. J. HEKMAN.
A. HEKMAN- LEIMA.

ZUIDBROEK,
20 Dec. 1902.

Door 's Heeren goedheid werd mij heden een welgeschapen ***zoon*** (SIPKE) geboren.

WED. T. V. D. VLEGEL—BOUMA

GRIJPSKERK,
23 Dec. 1902.

Door Gods goedheid voorspoedig bevallen van een welgeschapen ***dochter***, AALTJE HULLEMAN geliefde Echtgenoote van

L. VAN AGEN.

GENEMUIDEN,
20/12 1902.

Heden behaagde het den Heere, na een kortstondige ziekte, uit ons midden weg te nemen onzen geliefden Broeder en Medeopziener der Gemeente

Pieter R. v. d. Veen,

in den ouderdom van ruim 63 jaren.

Tal van jaren diende hij de Gemeente met ijver en lust als Ouderling. Zijn leven was Christus en alzoo het sterven hem gewin.

Namens den Kerkeraad der Geref. Kerk te Oenkerk,
T. RISPENS, *Praes.*
F. KALFSBEEK, *Scriba.*

OENKERK,
14 Dec. 1902.

Heden overleed na een langdurig doch geduldig lijden, in de hope des eeuwigen levens, onze geliefde Zoon

Jan Willem,

in den ouderdom van bijna 17 jaren.

H. KONING.
G. KONING—
UBBINK.

AMERSFOORT,
19 Dec. '02.

Heden overleed plotseling in zijn Heer en Heiland onze geliefde Echtgenoot, Vader, Behuwd- en Grootvader, de WelEd. Heer

Abraham Willem van Kluijve,

in den ouderdom van 76 jaar.

Uit aller naam,
WED. A. W. VAN KLUIJVE-LA BRAND.

MIDDELBURG,
18 Dec. 1902.

Het behaagde den Heere van leven en dood, plotseling en onverwachts uit ons midden weg te nemen onzen geachten Medebroeder

Abraham Willem van Kluijve,

in den ouderdom van 76 jaren.

Verscheidene jaren was hij Hoofd onzer School en een vijf-en-twintig tal jaren diende hij onvermoeid als een trouw opziener de Gemeente met de vele gaven en krachten van den Heere ontvangen.

Zijn leven was Christus, zijn sterven alzoo gewin. Nu ontvangt hij het genadeloon, den trouwen strijders toegezegd. Trooste de Heere zijne dierbare betrekkingen.

Namens den Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Middelburg A,
A. LITTOOIJ, *Praeses.*
I. A. POUWER, *Scriba*

MIDDELBURG,
18 Dec. 1902.

Heden behaagde het den Heere, na eene kortstondige ongesteldheid plotseling uit ons midden weg te nemen onze innig geliefde Dochter, Moeder en Behuwdmoeder

Grietje Meulink-Smit.

Ofschoon zij in haar leven niet behoorde tot degenen, die in die mate tot de verzekering huns geloofs zijn gekomen, dat zij volmondig durven uitspreken: »Ik weet, mijn Verlosser leeft", zoo legde nochtans haar leven in het verborgen het getuigenis af, dat Jezus Christus en Zijn dienst haar dierbaar was. Dat doet ons Gode zwijgen en troost ons in dezen smartvollen weg.

WED. J. SMIT—SLAGER.
J. MEULINK.
K. MEULINK—SCHAAPMAN.

ZWARTSLUIS,
18 December 1902.

Heden overleed zacht en kalm, na een langdurig en smartelijk lijden, in zekere hope des eeuwigen levens, onze geliefde Echtgenoot, Moeder, Behuwd- en Grootmoeder

GERBRIGJED. KUIK,

in den ouderdom van bijna 70 jaren.

Namens de bedroefde familie,
J. P. SCHAT.

ST. ANNA PAR.,
21 December 1902.

De Commissie van Beheer der Gereformeerde Kerk te Amsterdam bericht, dat de **Jaarlijksche Uitloting** heeft plaats gehad in de

Geldleening groot f 35,000,

gesloten ten behoeve van den **Bouw der School aan de Marnixstraat**, en dat daarbij ter aflossing zijn aangewezen de Nummers

39, 97, 117, 121 en 330,

betaalbaar met bijvoeging van drie maanden rente. des **Maandags** van **2 Maart 1903** af, 's avonds van **8 tot 9 uur**, Kerkstraat 109.

AMSTERDAM,
19 December 1902.

PIJP-ORGEL.

Wegens inruilen een ***mooi pijporgel*** met sprekend front; 8 registers, in zeer goeden staat. Zeer geschikt voor ***zaal of kleine kerk***. Prijs ***f 150.—***

Adres M. D. MAAS,
Heerenstraat 33, GRONINGEN.

GEVRAAGD
een eerste bediende,

die geheel **zelfstandig kan werken,** eenigszins met banketwerk bekend en voorzien van goede getuigen, bij de Wed. BOS te ASSEN, Drenthe.

TE KOOP:

van f 365, BELL-ORGEL voor f 200.

Een 4-spels **Bell-orgel**, 15 registers, zuiver van toon en zonder eenig gebrek.

Te zien en te bespelen bij

Ds. ZAHN,
PASTORIE te VRIES, bij ASSEN.

The scottish Nat. Key Registry and Assurance Association Limited te EDINBURGH, **vraagt door geheel Nederland**

ACTIEVE AGENTEN.

Men wende zich tot de Directie voor NEDERLAND, TEIXEIRA DE MATTOS en VAN DER VIJGH, Sarphatipark 135 AMSTERDAM.

Termijnbetaling van af **10 CENTS per dag.**

SOLIEDE ORGELS

in prijzen van af *f* 40.—
Gratis Handleiding en Toetsenlooper.
Honderden dankbetuigingen.
Vraagt gratis **Catalogus** en conditiën.

JOH. DE HEER,
Rotterdam, Noordmolenstraat 71.

100en PRACHTIGE
AMERIK. ORGELS

in prijzen van *f* 85.— tot *f* 500.— werden reeds met het grootste succes door mij geleverd, waarvoor 100en dankbetuigingen tot bewijs kunnen strekken.

»Geen goedkoop Orgel zóó goed."
»Geen goed Orgel zóó goedkoop."

Men vrage s.v.p. teekeningen met prijsopgave.
Levering franco, vrij zicht, zoowel à contant als op afbetaling.

GROENEVELD's
Orgelhandel,
MAGAZIJNEN KOEMARKT — SNEEK.

Men bezoeke
voor het koopen van een Orgel toch vooral

BREEBAART'S ORGELHANDEL,

No. 20—22
Damrak,
bij het Centraal-Station,
AMSTERDAM.

De **Cello en Vacuum Viola** blijven voor Solo-spel nog steeds de groote aantrekkingskracht van onze Orgels evenals de **Eolian Harp** 2 vt voor de bas- en 8 vt. voor de diskant.

Orgels uit de beroemde fabrieken van **Story & Clark, Ann Arbor, Worcester Reed Organ Co.** en anderen.

Lage doch vaste prijzen.
Van ouds bekend Adres voor Orgels.

Catalogi op aanvrage gratis en franco.

Bij ZALSMAN te KAMPEN is verschenen:

De leiding des Heiligen Geestes, onmisbaar voor de echte studie der Theologie.

Rede bij de overdracht van het Rectoraat, door Prof. L. LINDEBOOM.

Prijs f 0,50.

VERSCHENEN:

Godsdienst en Godgeleerdheid.

REDE, gehouden bij de aanvaarding van het Hoogleeraarsambt in de Theologie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, op Woensdag 17 December 1902,

DOOR
Dr. H. BAVINCK.
Prijs f 0.65.

— o —

Het Object der Ambtelijke Vakken.

REDE, gehouden bij de aanvaarding van het Hoogleeraarsambt in de Theologie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, op Donderdag 18 December 1902,

DOOR
P. BIESTERVELD.
Prijs f 0.65.

Bij alle soliede Boekhandelaren verkrijgbaar.

Naaml. Venn. Drukkerij „Vada",
JOHAN A. NEDERBRAGT, *Dir.*

WAGENINGEN, Dec. 1902.

DOET UW VOORDEEL

en keuze uit onze **5 heerlijke**
Mélanges Reclame Theeën.

per 2½ kilo	**No. 1. f 3,90**
	No. 2. - 3,75
franco	**No. 3. - 3,50**
rembours	**No. 4. - 3,25**
	No. 5. - 3,00

SLUIK en Van der WAL's
THEEHANDEL.
Harlingen.
Voor puike kwaliteiten wordt ingestaan.

PORTRET

VAN
Dr. H BAVINCK.
(CABINET-FORMAAT)
30 cent.

Op bestelling alom te bekomen.
Bij toezending van het bedrag wordt het **fr. p. p.** gezonden door den uitgever ZALSMAN te KAMPEN.

Verschenen en alom te bekomen:

Voorstel-BAVINCK en Voorstel-BOS

met elkander vergeleken,

DOOR
T. BOS en M. NOORDTZIJ.
49 pag. Prijs **f 0.30.**
Uitgave van **JAN HAAN** te *Groningen.*

Bij ZALSMAN te Kampen verschijnt:

Roeping en Wedergeboorte

DOOR
Dr. H. Bavinck.
246 bladz.
Ingen. f 1.75; in prachtband f 2.25.

Alle Boekh. nemen bestellingen aan.
Wie het bedrag per postwissel zendt, ontvangt het **franco** thuis

---

GESCHENKEN
voor de a.s. Feestdagen:

Dr. A. MACLAREN,
HET LEVEN VAN DAVID
IN HET LICHT ZIJNER PSALMEN
uit het Engelsch vertaald
door een krijgsgevangene op Ceylon.
Prijs 1.25, in prachtband f 1.65.
Zeer geschikt voor feestgeschenk.
Bij alle Boekh. te ontbieden.

De gemeenschap der heiligen,

DOOR
J van ANDEL,
Predikant te Gorinchem.
226 bladz., post 8⁰.
Prijs *f 1,40*,
fraai geb. *f 1,80*.
Alom te bekomen.

Geheel ten voordeele van de Noodlijdenden in Zuid-Afrika.

De held der hulpe,

DOOR
J. W. A. NOTTEN.
319 bladz. f 1 90, geb. f 2 40.

Een lijvig boekdeel van den gunstig bekenden Schrijver, wiens stichtelijke Schriftbeschouwingen zoozeer gezocht zijn.

De voordeelen van deze goedkoope uitgave komen hulpbehoevenden in Z.-Afrika ten goede.

Alle Boekh. nemen bestellingen aan, en wie het bedrag aan ZALSMAN te KAMPEN zendt, ontvangt het franco per post.

Christelijke Philanthropie.

Aanbevolen voor de Feestdagen 2 Platen:

Het Gebed des Heeren,

in kleurendruk, ten voordeele van behoeftige Krankzinnigen van VELDWIJK, en

Bunjans Rol,

als Evangelische Reispas, ten bate van behoeftige Idioten van 's-HEERENLOO, — te ERMELO op de Veluwe. De prijs van elk is ***f 1,—*** voor Postwissel **franco** toezending.

RHENEN. W. J. VAN NAS.

Kerstfeest, O.- en Nieuwjaar

Bij ZALSMAN te KAMPEN is verschenen:

VIER- EN FEESTDAGEN,

DOOR
J. J. Westerbeek van Eerten B.Jz.
Pred. te Kampen.
ACHT LEERREDENEN
130 bladz. **Prijs f —,75.**

Dit boek onderscheidt zich door helderen druk en fraai papier.

Zeer geschikt voor vacante gemeenten en voor huisgodsdienst.

Alom te bekomen en bij toezending van het bedrag, franco thuis

FEESTSTOFFEN

DOOR
S. VAN VELZEN,
in leven Hoogleeraar aan de Theol. School.
TWEEDE DRUK. 289 BLADZ. f 1,00

Deze beroemde bundel Feeststoffen kostte vroeger f 1,75. De tweede druk met zeer duidelijke letter, slechts ***f 1,00***.

Alle Boekh. nemen bestellingen aan. Na ontvangst van postwissel ***f 1,—*** wordt het ***franco*** verzonden door den uitgever.

Feeststoffen

voor het Kerstfeest en voor het Oud- en Nieuwjaar

DOOR
J. BAVINCK.
9 LEERREDENEN.
169 bladz. 90 cent, geb. f 1.40.

Deze bundel Leerredenen is op fijn papier met duidelijke letter gedrukt, zeer aan te bevelen voor huiselijk gebruik en voor vacante gemeenten.

Uitgave van **ZALSMAN** te **Kampen.**

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:
Voor de Vereeniging:
Aan Contributiën:

Door den heer J. Noback te Blokzijl f 15,50; door den heer Jn. van Zanten te Zeist f 282,50; door den heer H. Omel te Lochem f 42; door den heer A. Pijl Jz. te Alblasserdam: uit N.-Lekkerland f 2,50; door den heer J. de Haan te Zevenbergen f 31,50; door den heer G. A. van den Berg te Voorthuizen: uit Barneveld f 40,50; uit Kootwijk f 4; uit Voorthuizen f 57, samen f 101,50; door den heer P. Glastra van Loon Az. te Gaastmeer: uit Woudsend f 29; door Ds. G. v. d. Munnik te Leens f 29,75; door den heer G. Schimmel te Amersfoort f 63,50; door Ds. C. S. van der Voet te Leimuiden: uit Abbenes f 1; uit Leimuiden f 35; uit Oude Wetering f 83,50; uit Woubrugge f 5, samen f 124,50; door den heer O. A. Brouwer te Dokkum f 149,75; door het Locaal-comité Amsterdam 3e storting f 324; door den heer L. M. Valstar te Naaldwijk f 37; door den heer J. D. Brauckmann, te Voorschoten f 1; van den heer A. Punt te Nieuwveen f 2.

S. J. SEEFAT,
Hilversum. *Penningmeester.*

UNIV. LIB.
BIBLIOTH.
REF.

BIBLIOTHEEK VRIJE UNIVERSITEIT
3 0000 00799 8341